

A LEGKIVÁLÓBB MAGYAR RÓZSAFAJTÁK KIVÁLASZTÁSA A TÖRÖKBÁLINTI BEMUTATÓKERTBEN

BORONKAY G.¹, JÁMBORNÉ BENCZUR E.², MÁRK G.³

¹ Érdi Gyümölcs és Dísznövénytermesztési Kutató-Fejlesztő Kht., Budapest

² Budapesti Corvinus Egyetem, Kertészettudományi Kar, Dísznövénytermesztés és Dendrológia Tanszék, Budapest

³ Egyéni vállalkozó, Budapest, Törökbálint

KULCSSZAVAK: rózsza, fajtaértékelés, kerti, magyar

Magyarországon kimagasló eredményei vannak a szabadföldi rózsák előállításának. A Márk Gergely nevéhez fűződő nemesítési munka évtizedek óta folyamatosan zajlik, az előállított fajták száma mintegy 600, sok az új fajtajelölt és a nemesítési alapanyag.

Ennek a növényanyagnak az összehasonlító vizsgálatát 2004 óta folyamatosan végezzük a nemesítő törökbálinti bemutatókertjében. A felmérés célja kiválasztani a felhasználói szemmel legjobbnak minősíthető fajtákat. A nagy növényanyag miatt mérések helyett több tulajdonságra kiterjedő bonitálásokat végeztünk, mindig csak a kitűnő fajtákat választva ki. A legfontosabb tulajdonságokat: a rózsák virágzóképeségét és a lombsűrűségét többször bonitáltuk. Az értékeket tapasztalati képletekkel korrigáltuk, átlagoltuk, és a fajták legjobb negyedét és nyolcadát megjelöltük. Tavasszal a kihajtás erélyét, a lomb csillogását és színét pontoztuk. Nyáron, virágzás után mértük fel az elvirágzás esztétikumát, az öntisztulást, és esőzés után a habitus szabályosságát. Az őszi dekorativitást novemberben vettük fel, ahol a kiemelkedően virágzó, egészséges lombot adó és látványos csipkebogyójú fajtákat választottuk ki. A minősítést kiegészítettük az illattal.

A legjobb fajtáknak a következők bizonyultak: teahibrid: 'Teleki Blanka', 'Marcsika', 'Brassó', 'Ruttkay Éva emléke', floribunda: 'Laborfalvi Róza emléke', 'Wilma Holder', 'Máramaros', polianta: 'Savaria', 'Kodály Zoltán emléke', 'Emese', miniatűr: 'Lippay János emléke', 'Adolf Kolping emléke', 'Szépecske', modern parkrózsza: 'Fehér Picurka', 'Anikó', 'Szamosújvár'.

BEVEZETÉS

Az egyik legkorábban termesztésbe vont dísznövényünk a rózsza (*Rosa* Linnaeus). Kertészeti és gyógynövényként való felhasználása egészen a civilizáció hajnaláig visszakövethető: a legrégebbi ábrázolása Európában a knossoszi freskón található (az un. Kék Madarak freskó, Kr. e. 16. század), de hasonló korú az egyiptomi és kínai rózsatermesztés is. (SHEPHERD, 1954) Kezdetben inkább gyógyászati célból, később a rózsaoajlért termesztették. Hamarosan népszerű lett mint dísznövény, divatirányzatok kapcsolódtak hozzá, fajtacsoportok és kereskedelmi kategóriák tucajtjai keletkeztek és szorultak vissza. Mára a regisztrált fajták száma – forrásoktól függően – eléri a 25 000 – 40 000-et.

Magyarországra a rózsatermesztés elsősorban nyugatról érkezett. A 19. századra az országban általánosan elterjedt a rózsza, de kevés nemesítő munka köthető Magyarországhoz. A legjelentősebb eredményeket a korponai Geschwind Rudolf (1829-1910) érte el, az ő munkáját nyugaton is elismerik, tevékenységét a nagy nemesítő dinasztiák között ismertetik. Geschwind igen szerteágazó munkát végzett, ebből mai szemmel legértékesebbnek a fagyűrű és e mellett igen gazdagon virágzó parkrózsza fajták és nemesítési alapanyagok előállítása tűnik (QUEST-RITSON, CH. ÉS B. 2003).

Ha az összes eddigi magyar nemesítésű fajtát összeadjuk, akkor sem kapunk akkora számot, mint amennyi rózsát jelenleg Márk Gergely nemesítő a magáénak tudhat. Mostanáig mintegy 600 fajtát hozott létre, ebből több mint 150 már államilag is elismert. Törökbálinti bemutató- és nemesítő-kertjében gyakorlatilag minden teahibrid, floribunda, polianta, miniatűr, park és kúszórózsája egységes kiültetésben megtekinthető. Amióta Márk Gergely nemesítő fajtáival külföldi versenyeken is részt vesz, két érmet is kapott, ezzel bizonyítva, hogy a magyar fajták megérdemlik a „Hungarikum” értékelést, külföldön is megállják a helyüket.

A gazdag gyűjtemény, melyben szinte minden modern fajtacsoport, habitus-típus, virágszín és virágalak megtalálható, tökéletes környezet a fajtaértékelésre. Ennek a gazdag anyagnak a felmérését 2004-ben kezdtük el a fajták érték mérő tulajdonságainak vizsgálatával, Ph.D. doktori munka keretében. Egy szűkebb körben méréseket végzünk, a közel teljes anyagban pedig bonitálással dolgozunk.

Ennek a munkának a keretében a közel 600 fajtán végzett vizsgálatot kívánjuk bemutatni, hangsúlyozva, hogy csak részadatokról van szó, a dolgozat írása pillanatában is folynak az adatfelvételezések.

Bár feltételezhető, hogy minden nemzetközi híru nemesítő cég komoly fajta-összehasonlító vizsgálatot folytat, erről sok publikáció nem tanúskodik. Az adatok – kereskedelmi társaságok révén – titkosak, az eredmények csak az új fajtákban mutathatók ki. Publikált adatok és metodika hiányában éppen ezért nem csak a fajtafelmerést, a mérés módszertanát is mi dolgoztuk ki, illetve finomítjuk folyamatosan.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A 600 fajta felmérése egzakt mérésekkel szinte lehetetlen. Kellő emberi erőforrás hiányában csak olyan módszereket lehet alkalmazni, melyek egy adott fenológia állapotban, közel azonos időjárás mellett, néhány napon belül végrehajthatók. Éppen ezért elsősorban bonitálást használtunk, illetve néhány esetben csak a kiemelkedő fajtákat jegyeztük fel.

Az itt közölt vizsgálatokat 2004-2005-ben folytattuk Márk Gergely nemesítő törökbalinti bemutató kertjében. A felmérésben szerepelt 116 teahibrid, 200 floribunda, 88 polianta, 60 miniatűr, és 111 modern parkrózsa, és ezek mellett 10 még nem besorolt fajtajelölt. A következő paraméterek kerültek felvételre: lombsűrűség, virágzás-intenzitás, illat, késő őszi virágzás, késő őszi lombozat, egyéb késő őszi értékek (csipkebogyó, lombszíneződés), tavaszi kihajtási erély, tavaszi lombfényesség, tavaszi lombszín, szél és esőzés utáni habitus, virágfakulás elvirágzáskor, szirmok mumifikálódása a csipkebogyón a virágzás után. Több tulajdonság mérése illetve bonitálása még hátravan, ezek közül legfontosabb a betegség-ellenállóság, ezen belül is elsősorban a diplokarponos levélfoltosság, a rózsarozsda, és a rózsalsztharmat felvételezése, ezeken kívül a tövek fás részeinek egészségi állapotát kívánjuk még felmérni.

A vizsgálati helyszín Törökbalint és Budakeszi határán fekszik, az M7 út mentén. Talaja mély rétegű, enyhén savanyú, igen magasan álló talajvízzel. A víz glaubersó (nátriumszulfát) tartalmú, de a legszárazabb nyári aszályban is nedvességgel látja el a rózsák mélyen fekvő gyökérrendszeit, így lankadás szinte soha nem figyelhető meg. A terület tökéletesen napsütötte, árnyékoló hatást csak a rózsák jelentenek egymásra. A közeli Cskí-hegyek hatására többnyire légmozgásos, de kifejezetten csapadékszegény terület.

A következő paraméterek felvételezését végeztük el eddig:

Lombsűrűség: A felvételezés bonitálással történt, 0-6-os skálán 0,5-ös lépésközzel, ahol például a „jó” lombozat 4-es értéket kapott. A magasabb értékek erőteljesebb lombot, sűrűbb levélzetet jelentenek. A fajtákat saját habitusukhoz viszonyítottuk: egyformán kaphatott a miniatűr és a magas parkrózsa is 0 vagy 6 értéket. Több felvételezést is végeztünk, éven belüli sorrendben a következő időpontokban: 2005. május 25., 2004. június 11., 2004. szeptember 3-10. Az augusztusi adatfelvételezést az idén végeztük el. A bonitált értékek nem mérhetőek közvetlenül egymáshoz, a tényleges produkció becslése ezért matematikai transzformációt igényelt. Tapasztalati képlet alapján egy $3^{X/10}$ korrekciós függvénnyel számoltunk, ahol X a bonitált érték. Ezek után a mért adatokat fajtánként átlagoltuk, és a nagyság szerint sorrendbe állítva a fajtákat, egynegyedüket, - a felső kvartilis feletti értékeküket – „jó” ként, a felső 1/8-ukat „kiváló”-ként jelöltük meg, numerikusan 1 illetve 2 pontot adva.

Virágzásintenzitás: Ezt szintén bonitálással határoztuk meg. 0-8-as skálán, 0,5 fokos lépésközzel dolgoztunk, a „jó” virágzó fajták 5-ös értéket kaptak. A magasabb érték nagyobb virágtömeget jelent, nagyobb felületi borítást, így egységesebb színfoltot. Vigyáztunk, hogy a szín élénksége és árnyalata ne befolyásolja az értékelést. A felvételezések időpontja: 2004. június 11., 2005. június 17., 2004. szeptember 3-10. volt. Jól látható, hogy az adatfelvételezések ideje a késebb fajtáknak kedvez, a korai virágzást 2006-ban, az augusztusit idén kívánjuk pótolni. A lombsűrűség-felvételezésekhez hasonlóan itt is korrigáltuk az adatokat: $x^{3.5/35}$ tapasztalati képlettel, ahol X a bonitált érték. Ezek után az adatokat átlagoltuk, a fajták legjobb 1/4-ét és 1/8-át az előzőhöz hasonlóan kiemeltük.

Illat: Ez a paraméter nem ebben az évben került felmérésre, a nemesítő saját értékelésére támaszkodtunk. (MÁRK, 2004) A legjobb fajtákat az előzőekhez hasonlóan kiemeltük.

Késő őszi felmérés: 2004. november 21-én végeztük el. Kiemeltük a legszebben virágzó, a legjobb lombozatú fajtákat és néhány, egyéb okból dekoratív rózsát. Ez utóbbi többnyire korán színesedő csipkebogyót jelent, vagy beszínesedő lombot. Ezeket az adatokat csak a legjobb fajtákra vettük fel 1 és 2 pontot adva, majd összegeztük a három őszi tulajdonságra adott pontszámokat. Ezek után a fajták legjobb 1/4-ét és 1/8-át kiemeltük mint a legjobb őszi fajtákat.

A tavaszi felmérés ideje 2005. május 6-a volt. A módszer lényegében azonos volt az őszi felméréssel: kiemeltük a leg-erélyesebben fakadó, a legfényesebb levelű, és a legszínesebb lombú fajtákat, paraméterenként 1 vagy 2 pontot (jó

és kiváló) adtunk, összegeztük a három tavaszi tulajdonságot, az összeg alapján a fajták 1/4-ét és 1/8-át kiemeltük, mint a legjobb tavaszi fajtákat.

Levirágzás ideje: 2005. június 1-én mértük fel egy erős viharos esőzés után a tövek habitusát, és a levirágzás menetét. A jó habitus itt azt jelenti, hogy a hajtások nem dőlnek meg, és nem fekszenek el az esők és szeles idő után. Elvirágzás során azt vettük fel, hogy mennyire feltűnő a pusztuló és fakuló szirmos és virág. Mindkét paramétert bonitáltuk az összes fajtára, 1-5-ös skálán.

Külön vettük fel a mumifikálódó virágmaradványok mennyiségét: 2005. augusztus 2-án bonitáltuk le a fajtákat 1-5-ös skálán. 1 pontot kapott egy rózsza, ha tele volt rászáradt, fehéresen világító szirmmaradvánnyal, 5 pontot pedig akkor adtunk, ha az egész fej lehullott a csipkebogyó kezdeménnyel együtt, a tő „tiszta” lett. Előfordult, hogy a virág még nyílás előtt gömb alakban összeszáradt: ez fajtatulajdonság, nedves klímájú helyeken válik nyilvánvalóvá, de Magyarországon is megfigyelhető, ha az esőben elnyájkasodott külső szirmlevelek keményre száradnak. Mivel a bonitálás skálája mind a három felvételezésnél azonos volt, az adatokat összeadtuk, és a fajták felső 1/4-ét és 1/8-át kiemeltük, mint a legszebben elvirágzó rózsákat.

Ezek után a fajták pontszámait súlyozva összeadtuk, és ennek alapján fajtacsoportonként sorrendbe raktuk a fajtákat. A súlyozás a következő súlyszámokkal történt: Lombsűrűség (ez a virágzó felületet is meghatározza) 3x, virágzás 2x, illat 2x, tavaszi, őszi, és virágzás utáni érték 1-1x. Az így kapott adatok a parki vagy kerti kiültetésnél érvényesek. Kifejezetten vágásra való alkalmasságot (például szárhossz, vázatartósság, stb.) vagy faiskolai szaporíthatóságot nem vizsgáltunk. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy minden tulajdonságnál csak a legjobb fajtákat emeltük ki, nem vettük figyelembe a rosszul teljesítőket: negatív pontozást nem végeztünk.

EREDMÉNYEK ÉS MEGVITÁTÁS

Az 1-5. táblázatban közöljük a legjobb fajtákat fajtacsoportonként. A fajtanév és a fajtacsoport után a súlyozott összpontszámot adjuk meg, és azokat az értékes tulajdonságokat, melyekben az adott fajta bekerült a legjobb 1/4-be. Az íráskép jelentése a következő: kis betű = jó (felső 1/4), nagy betű = kiváló (felső 1/8). Fajtaneveknél az e. az emléke rövidítése.

A legjobb (10 pont felett teljesítő) teahibridek (1. táblázat) mind erőteljes lombozatúak, és legalább három témakörben jónak minősíthetőek. Mivel eltérő színárnyalatúak, jól reprezentálják Márk Gergely vágó rózsáit, belőlük önmagában is jó kiültetést lehet készíteni, mivel a 'Teleki Blanka' sárga tarka, a 'Marscsika' rózsaszín, a 'Brassó' vörös kevés fehérrel, a 'Ruttkai Éva emléke' pedig sárga. A legjobb fehér fajtának a 'Csalhó' és a 'Julianus barát' minősíthető azonos pontszámmal.

A 2. táblázatból jól látható, hogy a floribunda fajtacsoportban több kiváló fajta található, mint a teahybridben, ami érthető, mivel vágórózsával szemben más az elvárás. A pontszámok, és a jó floribunda fajták száma arra utal, hogy

A LEGJOBB TEAHIBRID FAJTÁK FELSOROLÁSA A SÚLYOZÁSSAL KAPOTT ÖSSZPONTSZÁM ALAPJÁN ÉS ÉRTÉKES TULAJDONSÁGAIK		1. táblázat
FAJTANÉV	SÚLYOZOTT ÖSSZPONTSZÁM	ÉRTÉKES TULAJDONSÁG(OK)
Teleki Blanka	14	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Marscsika	12	LOMBOZAT, illat, ŐSZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Brassó	10	LOMBOZAT, őszi, tavasz, VIRÁGZÁS-UTÁN
Ruttkai Éva e.	10	LOMBOZAT, ŐSZ, TAVASZ
Kukk	9	virágzás, LOMBOZAT, őszi
Széchenyi István e.	9	LOMBOZAT, illat, virágzás-után
Fra Diavolo	9	virágzás, lombzat, ILLAT
Csodálatos Mandarin	9	LOMBOZAT, tavasz, virágzás-után
Mohács	8	LOMBOZAT, VIRÁGZÁS-UTÁN
Kórogy	7	LOMBOZAT, virágzás-után
Radnóti Miklós e.	7	LOMBOZAT, tavasz

ez tekinthető a legértékesebb fajtcsoportnak, parki kiültetésre is a floribunda rózsák ajánlhatók elsősorban. A fajták között itt is megtalálható a rózsaszín ('Lamorfalvi Róza emléke'), sárga ('Wilma Holder') és vörös (például a 'Munkács'), illetve sötétvörös ('Ilma'). Legjobb fehér fajta a féltelt 'Bem apó' volt. Jelentős azonban a fajták közötti habitus- és virágalkatbeli különbség, így nem ajánlható ezek mechanikus egymás mellé ültetése.

A polianták összpontszáma (3. táblázat) némileg alacsonyabb, mint az előző fajtcsoportoké, és mint az adatokból látható, ez főleg az őszi dekorativitás és a virágzás utáni értékek hiányának tudható be. Ez utóbbinál többnyire a virágok erőteljes fakulása miatt nem minősültek minden esetben kiemelkedőnek. Tavasszal azonban szinte kivétel nélkül nagyon jók bizonyultak ezek a fajták. Míg a legjobbak közül a 'Savaria' vörös, addig a 'Kodály Zoltán emléke' sötétrózsaszín, az 'Emese' lazac, és a 'Gandhi' lazac-krémfehér színű.

A miniatűr rózsák értékelése (4. táblázat) hasonló eredményeket adott, mint a polianták esetében. Elsősorban a tavaszi értékek: a fényes lomb, erőteljes, sűrű hajtásrendszer, korai fakadás érdemelnek említést. Többnyire a rózsaszín különböző árnyalataiban díszlenek ezek a fajták.

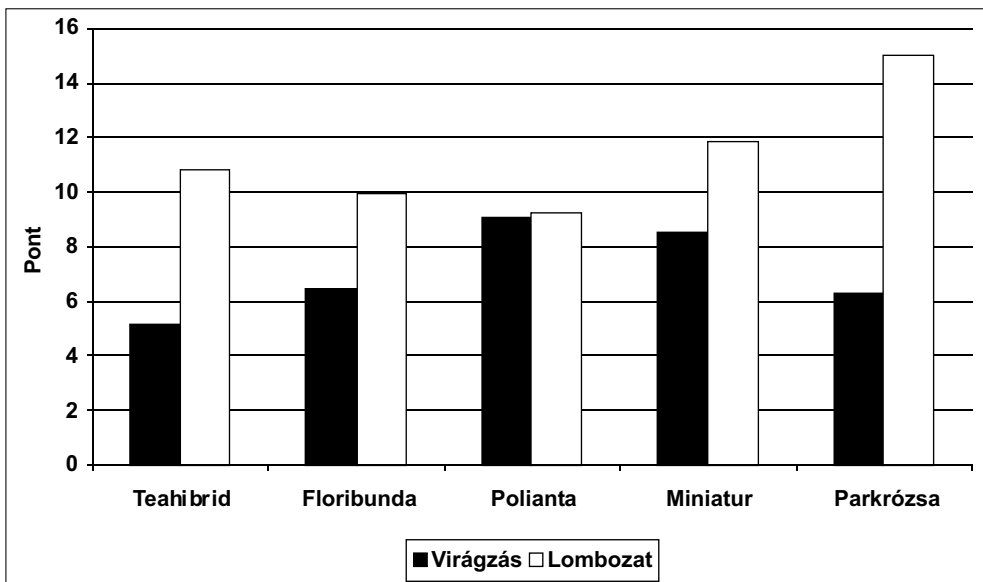
Az 5. táblázat alapján a modern – vagyis nem történelmi - parkrzsák mind erőteljes fajták. Alkalmanként kúszórzsáként is használhatóak. Az eredményekből látható, hogy elsősorban vegetatív értékek dominálnak, például a 'Zemplén' a 'Zombor' és a 'János vitéz' is egyformán kiemelkedők tavasszal, összességük tekintve is. A legjobb parkrzsák virágja többnyire rózsaszín.

A 6. táblázatban közöljük a legjobban virágzó és a legnagyobb lombsűrűségű fajtákat, függetlenül a fajtcsoportjától. Ebben a táblázatban csak a virágtömeg- és lombsűrűség-felmérések átlagai szerepelnek. Vegyük figyelembe, hogy a virágzásintenzitási értékek nem jellemzik a fajták egész éves produkcióját, a korai virágzás és a nyárközépi adatok még hiányoznak.

A 7. táblázatban részleteiben közöljük a 15 legjobb generatív tulajdonságú fajta különböző, lombhoz és hajtáshoz kötődő felvételezésének adatait. A bonitált adatokat – az összehasonlítás végett – normalizáltuk, és ezeket közöljük. A minősítés a normalizált adatok összegén alapul. A 8. táblázatban az előzőhöz hasonlóan közöljük a legjobb generatív tulajdonságú fajtákat a különböző virágzáshoz kötődő felvételezések értékeivel. A módszer az előzővel azonos.

A 7. és 8. táblázat elkészítésekor nem használtunk súlyozást, kivéve az illatnál és a késő őszi virágzásnál, ahol a kevés kimagasló fajta miatt a normalizálás után szélsőséges értékek is előfordultak. Itt a súlyszám 1/3 volt, vagyis a normalizált értéket harmadoltuk.

Végül az egyes fajtcsoportokat az 1-2. ábrán hasonlítjuk össze, ahol fajtcsoportonként átlagoltuk a kapott értékeket. Az 1. ábrán látható, hogy a parkrzsáknak mennyire kiváló a lombozata. Legjobb virágzásúaknak a polianta és

1 ÁBRA. A fajtcsoportok átlagos virágbősége és lombsűrűsége

A LEGJOBB FLORIBUNDA FAJTÁK FELSOROLÁSA A SÚLYOZÁSSAL KAPOTT ÖSSZPONTSZÁM ALAPJÁN ÉS ÉRTÉKES TULAJDONSÁGAIK**2. táblázat**

FAJTANÉV	SÚLYOZOTT ÖSSZPONTSZÁM	ÉRTÉKES TULAJDONSÁG(OK)
Laborfalvi Róza e.	14	LOMBOZAT, illat, ősz, TAVASZ, virágzás-után
Wilma Holder	13	virágzás, LOMBOZAT, ŐSZ, tavasz, VIRÁGZÁS-UTÁN
Máramaros	12	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ
Regéc	11	virágzás, LOMBOZAT, ŐSZ, tavasz
Munkács	10	LOMBOZAT, ŐSZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Eszterházy János e.	10	LOMBOZAT, ŐSZ, TAVASZ
Ilma	10	LOMBOZAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Esze Tamás e.	10	virágzás, LOMBOZAT, TAVASZ
Katona József e.	10	virágzás, ILLAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Kovászna	10	LOMBOZAT, ŐSZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Hajdú	10	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT
Entz Ferenc e.	9	LOMBOZAT, ősz, virágzás-után
Báthory István e.	9	LOMBOZAT, ősz, virágzás-után
Marosvásárhely	9	virágzás, lombzat, ŐSZ, TAVASZ
Királyhelmece	9	lombzat, illat, ŐSZ, TAVASZ
Szent Hedvig	9	LOMBOZAT, ősz, TAVASZ
Sümege	9	LOMBOZAT, ősz, tavasz
Okályi Iván e.	8	LOMBOZAT, VIRÁGZÁS-UTÁN
Brunszvik Teréz e.	8	LOMBOZAT, VIRÁGZÁS-UTÁN
Torda	8	VIRÁGZÁS, lombzat, tavasz
Millecentenárium	8	virágzás, LOMBOZAT
Leila	8	LOMBOZAT, VIRÁGZÁS-UTÁN
Iluska	8	LOMBOZAT, ősz, tavasz
Abrud	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Örvényes	8	LOMBOZAT, ŐSZ
Lócse	8	LOMBOZAT, ŐSZ
Régen	7	virágzás, lombzat, illat
Nagyszalonta	7	VIRÁGZÁS, lombzat
Nagyhagymás	7	LOMBOZAT, tavasz
Domokos János e.	7	lombzat, illat, ŐSZ
Drégely	7	LOMBOZAT, tavasz
Max Holder	7	VIRÁGZÁS, lombzat
Diószegi Sámuel e.	7	lombzat, ŐSZ, VIRÁGZÁS-UTÁN

A LEGJOBB POLIANTA FAJTÁK FELSOROLÁSA A SÚLYOZÁSSAL KAPOTT ÖSSZPONTSZÁM ALAPJÁN ÉS ÉRTÉKES TULAJDONSÁGAIK**3. táblázat**

FAJTANÉV	SÚLYOZOTT ÖSSZPONTSZÁM	ÉRTÉKES TULAJDONSÁG(OK)
Savaria	12	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ
Kodály Zoltán e.	12	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ
Emese	10	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT
Gandhi	9	VIRÁGZÁS, lombozat, TAVASZ
Sinka István e.	9	VIRÁGZÁS, lombozat, TAVASZ
Huba	8	VIRÁGZÁS, lombozat, tavasz
Töhötöm	8	VIRÁGZÁS, lombozat, tavasz
Bólyaiak	8	VIRÁGZÁS, ILLAT
Nagyvárad	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Dsida Jenő e.	8	VIRÁGZÁS, lombozat, virágzás-után
Kempelen Farkas e.	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Petőfi Sándor e.	7	VIRÁGZÁS, lombozat
Szigetvár	7	virágzás, lombozat, TAVASZ
Jávorka Sándor e.	7	virágzás, lombozat, TAVASZ
Dayka Margit e.	7	virágzás, lombozat, TAVASZ

A LEGJOBB MINIATŰR FAJTÁK FELSOROLÁSA A SÚLYOZÁSSAL KAPOTT ÖSSZPONTSZÁM ALAPJÁN ÉS ÉRTÉKES TULAJDONSÁGAIK**4. táblázat**

FAJTANÉV	SÚLYOZOTT ÖSSZPONTSZÁM	ÉRTÉKES TULAJDONSÁG(OK)
Lippay János e.	14	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Adolf Kolping e.	12	virágzás, LOMBOZAT, ŐSZ, TAVASZ
Szépecske	12	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ
Ernye	11	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, tavasz
Bajor Gizi e.	10	virágzás, LOMBOZAT, VIRÁGZÁS-UTÁN
Somogy	10	virágzás, LOMBOZAT, TAVASZ
Borsi	10	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT
Szende	9	VIRÁGZÁS, lombozat, ŐSZ
Kőszeg	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Puck	8	ILLAT, ŐSZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Kincső	8	LOMBOZAT, ŐSZ
Huszt	8	VIRÁGZÁS, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Csömör	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Libán	7	virágzás, lombozat, TAVASZ

A LEGJOBB MODERN PARKRÓZSA FAJTÁK FELSOROLÁSA A SÚLYOZÁSSAL KAPOTT ÖSSZPONTSZÁM ALAPJÁN ÉS ÉRTÉKES TULAJDONSÁGAIK

5. táblázat

FAJTANÉV	SÚLYOZOTT ÖSSZPONTSZÁM	ÉRTÉKES TULAJDONSÁG(OK)
Fehér Picurka	14	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Anikó	12	virágzás, LOMBOZAT, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Szamosújvár	10	VIRÁGZÁS, LOMBOZAT
Zemplén	10	LOMBOZAT, ŐSZ, TAVASZ
Zombor	10	LOMBOZAT, ŐSZ, TAVASZ
János vitéz	9	LOMBOZAT, ŐSZ, tavasz
Pancsova	9	LOMBOZAT, ősz, TAVASZ
Tusnád	9	LOMBOZAT, ŐSZ, tavasz
Csipkerózsika	9	virágzás, LOMBOZAT, ősz
Tündér Ilona	8	LOMBOZAT, TAVASZ
Somogyi József	7	lombozat, TAVASZ, VIRÁGZÁS-UTÁN
Losonc	7	LOMBOZAT, virágzás-után

A 10 LEGBŐVEBBEN VIRÁGZÓ, ÉS A 11 LEGJOBB LOMBÚ FAJTA A BONITÁLT ÉRTÉKEK KORREKCIÓJA ÉS ÁTLAGOLÁSA UTÁN

6. táblázat

VIRÁGZÁS			LOMBSÜRÜSÉG		
FAJTA	F.CSOPORT	PONT	FAJTA	F.CSOPORT	PONT
Nagyszalonta	fl	16.00	Sziporka	th	74.98
Ernye	min	15.76	Zombor	p	56.70
Lippay János e.	min	15.55	Kempelen Farkas e.	po	46.43
Nagybánya	po	15.42	Tabán	fl	46.43
Álmos	po	15.42	János vitéz	p	43.01
Segesvár	fl	15.12	Szabó Dezső e.	fl	43.01
Savaria	po	15.12	Pancsova	p	42.09
Késmárk	min	15.02	Brunsvik Teréz e.	fl	41.03
Zsófi	min	14.72	Ernye	min	40.50
Csongor	po	14.56	Entz Ferenc e.	fl	40.50
			Munkács	fl	40.50

A 15 LEGJOBB GENERATÍV TULAJDONSÁGÚ FAJTA A BONITÁLT ÉRTÉKEK NORMALIZÁLÁSA UTÁN

7. táblázat

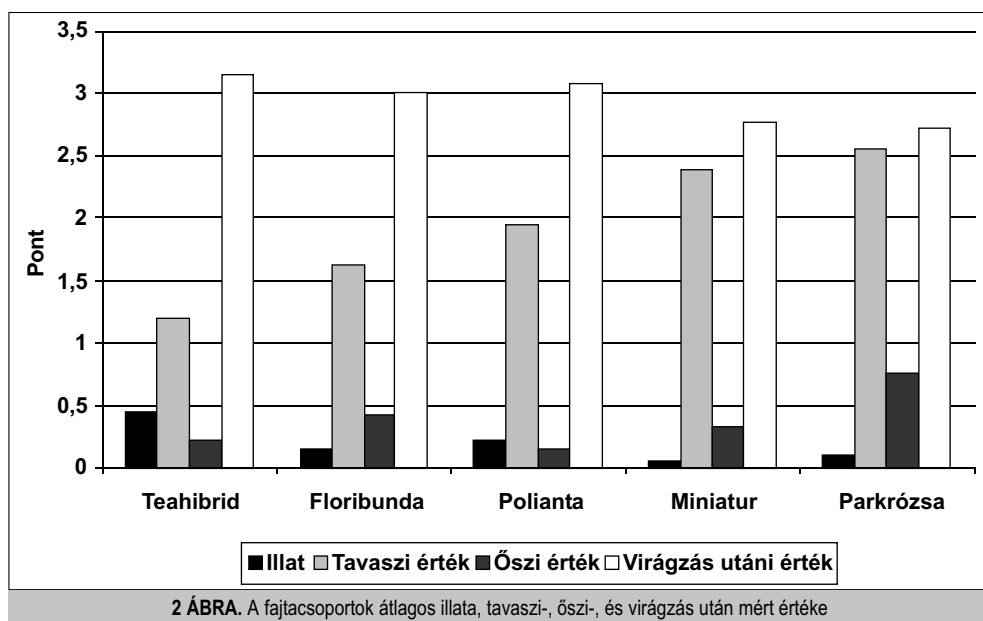
FAJTA	F.CSOPORT	VIRÁGZÁS	ILLAT	VIRÁGZÁS ÖSSZEL	ELVIRÁGZÁS	SZIROM SZÁRADÁS	ÖSSZESEN
Bem apó e.	fl	2.23	-0.11	-0.05	1.44	1.54	5.04
Kodály Zoltán e.	po	1.97	0.45	-0.05	1.44	0.91	4.70
Puck	min	0.55	1.57	-0.05	1.44	0.91	4.40
Szende	min	1.26	-0.11	3.32	0.12	-0.36	4.23
Ond	po	1.97	0.45	-0.05	0.12	1.54	4.02
Gorsium	min	1.78	-0.11	-0.05	1.44	0.91	3.96
Katona József e.	fl	0.72	1.57	-0.05	1.44	0.28	3.94
Kíncső	min	0.65	-0.11	2.20	1.44	-0.36	3.81
Hunyadi László	po	1.62	-0.11	-0.05	1.44	0.91	3.79
Réka	po	1.10	-0.11	1.07	1.44	0.28	3.77
Csongor	po	2.27	-0.11	-0.05	0.12	1.54	3.76
Lorántffy Zsuzsanna e.	fl	1.26	-0.11	2.20	0.12	0.28	3.74
Kosztolányi Dezső e.	po	2.13	-0.11	-0.05	1.44	0.28	3.67
Skóciai Szent Margit	p	0.24	0.45	-0.05	2.75	0.28	3.65
Adolf Kolping e.	min	0.94	-0.11	2.20	0.12	0.28	3.42

A 15 LEGJOBB VEGETATÍV TULAJDONSÁGÚ FAJTA A BONITÁLT ÉRTÉKEK NORMALIZÁLÁSA UTÁN 8. táblázat

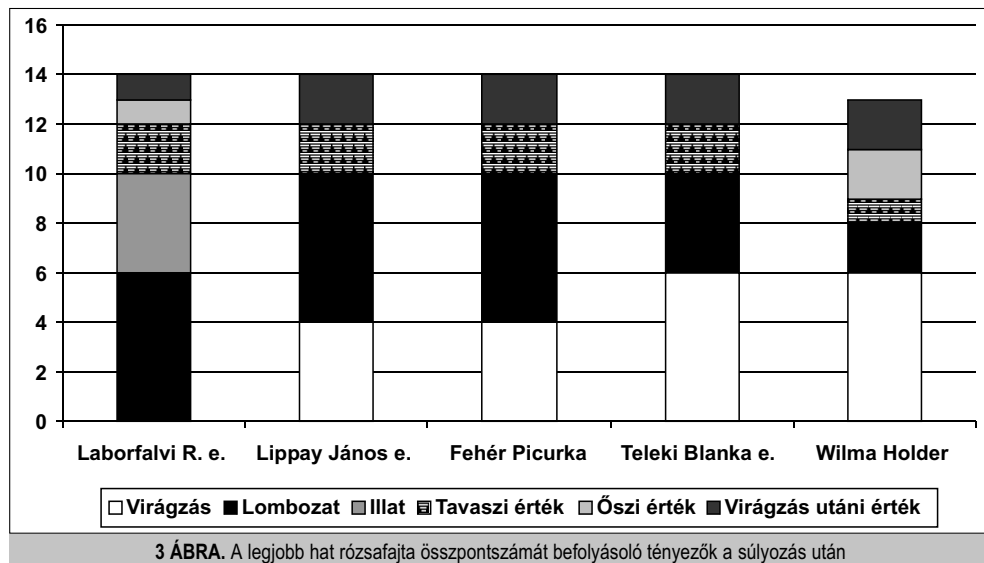
FAJTA	FAJTACSOP.	LOMB	LOMB ÖSSZEL	HAJTÁS ERÉLY TAVASZ	LOMBFÉNY TAVASZ	LOMBSZÍN TAVASZ	HABITUS ESŐ UTÁN	ÖSSZESEN
Zombor	p	5.83	1.80	2.36	0.44	0.99	-0.02	11.40
Ruttkai Éva e.	th	2.05	3.91	1.21	0.44	0.99	2.48	11.08
Pancsova	p	3.98	1.80	1.21	1.71	0.99	1.23	10.92
Marcosika	th	2.05	3.91	0.06	-0.83	2.58	2.48	10.25
Lippay János e.	min	2.80	-0.31	2.36	1.71	0.99	2.48	10.03
Marosvásárhely	fl	0.44	3.91	1.21	1.71	2.58	-0.02	9.83
János vitéz	p	4.10	3.91	1.21	0.44	-0.60	-0.02	9.04
Wilma Holder	fl	1.30	3.91	0.06	1.71	-0.60	2.48	8.87
Laborfalvi Róza e.	fl	2.05	1.80	1.21	1.71	-0.60	2.48	8.66
Királyhelme	fl	0.48	3.91	0.06	1.71	0.99	1.23	8.38
Lőcse	fl	2.05	3.91	1.21	-0.83	-0.60	2.48	8.23
Kempelen Farkas e.	po	4.53	-0.31	1.21	0.44	0.99	1.23	8.10
Savaria	po	1.30	-0.31	2.36	2.34	0.99	1.23	7.92
Anikó	p	1.30	-0.31	1.21	0.44	2.58	2.48	7.71
Entz Ferenc e.	fl	3.78	3.91	-1.08	0.44	-0.60	1.23	7.68

miniatűr rózsák minősülnek, ennek oka a kiemelkedő és tartós virágzás mellett valószínűsíthetően az, hogy az adatfelvételezés kedvezett a kései fajtáknak. Megfigyelhető, hogy a magyar teahibridek vegetatív értéke mennyire kiemelkedő, ami erre a fajtacsoportra egyébként nem mindig jellemző. A korai teahibridek az 1900-as évek elején kifejezetten gyengén bokrosodónak minősültek, éppen ez volt az oka a floribunda fajtacsoport kialakításának.

A 2. ábra alapján kiemelkedően legillatosabbnak a teahibridek bizonyultak, ami vágó virágként valóban keresett tulajdonság, míg tavasszal ezek voltak a leggyengébb értékűek. Ennek oka az lehet, hogy metszés után az erőteljesebb hajtások nehezebben indulnak meg. Természetes, hogy a lomb színe, fénye, sűrűsége fontosabb szem-

pont a parkrózsák és egyéb kerti fajtacsoportok esetén, mint az elsősorban vágásra szolgáló teahibrideknél, tehát ahol a nemesítés során a szelekció sem elsődlegesen erre irányul. A parkrózsák tavaszi magas értéke egészséges lombjuknak, és korai fakadásuknak köszönhető, míg a miniatűr rózsák sűrű, apró és rendkívül fényes lombjuk miatt dekoratívak annyira a vegetáció kezdetén. A fajták őszi értékelése „szigorúnak” minősíthető, alacsony átlagos pontszámmal. Itt a parkrózsák kiemelkedően jobban szerepeltek a többi csoportnál. A különböző elvirágzás utáni tulajdonságok pedig, ahogy az az ábrán is látszik, inkább fajta, mint fajtacsoport függők.

Végezetül a 3. ábrán grafikon formában közöljük a legjobb rózsafajták összpontszámát befolyásoló tényezőket. Ezek a fajták a jó virágzás és a megfelelő lombosúság mellett még legalább két tulajdonságban értékesek, de a 'Laborfalvi Róza emléke' és a 'Wilma Holder' a hat tulajdonságcsoporthoz 5-ben minősült valamilyen szinten kiemelkedőnek.

Bár még folytatjuk a felméréseket, és a bonitált értékek korrekciós függvényeinek kidolgozását, felmérésünk alapján már most is jól látható, hogy Márk Gergely rózsafajtái között igen sok kiváló található. Minden fajtacsoportban egyformán találunk kiemelkedő tulajdonságú rózsákat, ezek színben és habitusban is eltérőek, így a kereskedelem és a felhasználók elé változatos, sok igényt kielégítő nemesítő anyag kerülhet. Ebben a munkában csak a kiváló fajták legjobbait tudtuk bemutatni, de ennek száma is utal rá, hogy a kertészeti fajták nemesítésében Magyarország nagyhatalom, értékei maradandóak, és tudományos módszerekkel is bizonyíthatóak.

SELECTING OF THE BEST HUNGARIAN ROSE VARIETIES IN THE EXHIBITION GARDEN OF TÖRÖKBÁLINT

BORONKAY, G., JÁMBOR BENCZUR, E., MÁRK, G.³

¹ Research Institute for Fruitgrowing and Ornamentals Érd, Budapest

² Corvinus University of Budapest, Faculty of Horticultural Sciences, Department of Floriculture and Dendrology, Budapest

³ private entrepreneur

KEYWORDS: rose, variety-evaluation, garden, Hungarian

SUMMARY

There are many good results in the breeding of outdoor rose varieties in Hungary. Gergely Márk has been breeding for decades, the number of his rose varieties is about 600, he has many variety-candidates and breeding materials.

This variety trial has been going on since 2004 in the exhibition garden of the breeder at Törökbalint. The purpose of the work was selecting the best roses for practical use. The number of the observed varieties was too high to measure the parameters, therefore ranking examinations were carried out, and only the best varieties were selected in each observation. The most important features are the blooming ability and mass of the foliage, they were assessed several times. The ranked values were corrected with own made formulas then averages were made and the best 1/4 and 1/8 part of the varieties were marked. In spring, the growth intensity of the shoots, glitter and colour of the foliage were ranked. In autumn in November another observation was carried out: late blooming ability, healthy foliage and attractive hips were ranked. After the blooming period three rankings were made: attractiveness of the old flowers, dried petals on the plant, and plant habit after a cloudburst. The series of data was completed with the intensity of the fragrance.

The best varieties are as follows: hybrid tea: 'Teleki Blanka', 'Marcsika', 'Brassó', 'Ruttkay Éva emléke', floribunda: 'Laborfalvi Róza emléke', 'Wilma Holder', 'Máramaros', polyantha: 'Savaria', 'Kodály Zoltán emléke', 'Emese', miniature: 'Lippay János emléke', 'Adolf Kolping emléke', 'Szépecske', modern shrub: 'Fehér Picurka', 'Anikó', 'Szamosújvár'.

TABLES AND FIGURES

TABLE 1. List of the best hybrid tea varieties, with their weighted points and their valuable features

1 – Variety, 2 – Scores (Credits), 3 – Most valuable characteristics (Values)

TABLE 2. List of the best floribunda varieties, with their weighted points and their valuable features

1 – Variety, 2 – Scores (Credits), 3 – Most valuable characteristics (Values)

TABLE 3. List of the best polyantha varieties, with their weighted points and their valuable features

1 – Variety, 2 – Scores (Credits), 3 – Most valuable characteristics (Values)

TABLE 4. List of the best miniature varieties, with their weighted points and their valuable features

1 – Variety, 2 – Scores (Credits), 3 – Most valuable characteristics (Values)

TABLE 5. List of the best modern shrub varieties, with their weighted points and their valuable features

1 – Variety, 2 – Scores (Credits), 3 – Most valuable characteristics (Values)

Table 1-5 (3 – lower case means good, capital means excellent, virágzás – blooming, lombozat – foliage, tavasz – spring, ősz – autumn, illat – fragrance, virágzás-után – after blooming)

TABLE 6. The best 10 roses at blooming, and the best 11 at mass of foliage, with their average corrected ranked values

1 – Blooming, 2 – Foliage, 3 – Variety, 4 – Class, 5 – Point, 6 – Variety, 7 – Class, 8 – Point

TABLE 7. The best 15 varieties at generative features, with their ranked values after normalization

1 – Variety, 2 – Class, 3 – Blooming, 4 – Fragrance, 5 – Blooming in autumn, 6 – Fall of the flowers, 7 – Drying of the petals, 8 – Total

TABLE 8. The best 15 varieties at vegetative features, with their ranked values after normalization

1 – Variety, 2 – Class, 3 – Foliage, 4 – Foliage in autumn, 5 – Growth intensity of the shoots, 6 – Glitter of the leaves, 7 – Colour of the leaves, 8 – Habit after cloudburst, 9 – Total

FIGURE 1. The average blooming quality and mass of foliage of the classes

FIGURE 2. The average fragrance, quality in spring, quality in autumn and quality after blooming of the classes

FIGURE 3. The factors, which form the total points of the best six rose varieties after weighting

IRODALOM

- MÁRK, G. (2004): Magyar rózsák könyve, Mezőgazda Kiadó, Budapest
- QUEST-RITSON, CH. ÉS B. (2003): The Royal Horticultural Society Encyclopaedia of Roses, Dorling Kindersley Limited, London
- SHEPHERD, R. E. (1954): History of the Rose, The Macmillan Company, New York